

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ
ПРАВА НА СВОБОДУ ВІРОСПОВІДАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**CERTAIN ASPECTS OF RESTRICTION ON THE EXERCISE
OF THE RIGHT TO FREEDOM OF RELIGION IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW**

Полешко А.В., студент II курсу магістратури

*Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Стаття присвячена аналізу положень Закону України № 2107-IX від 03.03.2022, а також законодавчих пропозицій, утілених у законопроекті № 7204 від 29.03.2022, щодо впровадження додаткових підстав для припинення діяльності релігійних організацій. Проаналізовано право на колективне сповідання релігії як елемент права на свободу віросповідання; визначено основні засади взаємодії держави та релігійних організацій; особливості їхнього правового статусу та відповідних гарантій. Визначено, що діяльність релігійних організацій є основною формою здійснення права на колективне сповідання релігії, а припинення діяльності релігійних організацій призводить до істотного обмеження права членів таких організацій на свободу віросповідання у згаданій частині. За результатами аналізу положень Закону України № 2107-IX підкреслено, що законодавцем не було враховано потенційні ситуації вчинення їхніми уповноваженими особами кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, без зв'язку з діяльністю відповідної релігійної організації та її членів, що призводить до ризиків, пов'язаних з деіндивідуалізацією юридичної відповідальності. Крім цього вказано на невизначеність кола осіб, віднесених до уповноважених осіб релігійних організацій. Для удосконалення згаданого Закону запропоновано обмежити можливість припинення діяльності релігійних організацій лише випадками вчинення їхніми уповноваженими особами кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, у безпосередньому зв'язку з діяльністю відповідних організацій. Крім цього, сформовано критерії визначення такого зв'язку, а також окреслено коло осіб, яких пропонується вважати уповноваженими особами релігійних організацій для цілей досліджуваного Закону. Також у статті проаналізовано положення законопроекту № 7204 від 29.03.2022; обґрунтовано їхню неузгодженість з положеннями Конституції України та законодавства України, зокрема, щодо правового значення власності, примусового вилучення об'єктів приватної власності, а також гарантій діяльності релігійних організацій. За результатами дослідження сформульовано негативний висновок щодо згаданого законопроекту.

Ключові слова: воєнний стан, обмеження здійснення права, релігійні організації, свобода віросповідання.

The article is devoted to the analysis of the provisions of the Law of Ukraine No. 2107-IX dated 03.03.2022, as well as legislative proposals enshrined in the draft law No. 7204 dated 29.03.2022, on establishment of additional grounds for termination of activities of religious organizations. The right to collective religion as an element of the right to freedom of religion is analyzed; the basic principles of interaction between the state and religious organizations are determined as well as features of their legal status and relevant guarantees. It is determined that the activity of religious organizations is the main form of exercising the right to collective religion, and the termination of activities of religious organizations leads to a significant restriction of the right of members of such organizations to freedom of religion in this part. According to the results of the analysis of the provisions of the Law of Ukraine No. 2107-IX, it is emphasized that the legislator has not considered potential situations of commission of a criminal offense under Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine by an authorized person of a religious organization without relation to activities of such organization or its members that may lead to risks related to deindividualization of legal liability. In addition, the uncertainty of the number of persons referred to as "authorized persons of religious organizations" is indicated. To improve the Law, it is proposed to limit the possibility of terminating of activities of religious organizations only to cases of committing a criminal offense under Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine their authorized persons in direct relation with activities of relevant organizations. In addition, the criteria for determining such a relation have been formed, as well as the range of persons who are proposed to be considered "authorized persons of religious organizations" for the purposes of the analysed Law. The article also analyses the provisions of the draft law No. 7204 dated 29.03.2022; their inconsistency with the provisions of the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine, in particular, regarding the legal significance of property, forced seizure of private property, as well as guarantees of religious organizations' activities. According to the results of the study, a negative conclusion was formulated concerning the mentioned draft law.

Key words: martial law, restrictions on the exercise of rights, religious organizations, freedom of religion.

При впровадженні воєнного стану за Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 [1] не було безпосередньо застосовано обмежень щодо права на свободу віросповідання. Тим не менш, наразі постала низка законодавчих пропозицій (зокрема, законопроект № 7204 від 29.03.2022 [2], надалі – «Законопроект») і новел законодавства (зокрема, Закон України від 03.03.2022 № 2107-IX [3], надалі – «Закон про колабораціонізм»), що передбачають впровадження додаткових підстав для обмеження здійснення права на свободу віросповідання.

Це дослідження має на меті проаналізувати законодавчі пропозиції, наведені в Законопроекті, а також положення Закону про колабораціонізм, що стосуються припинення діяльності релігійних організацій; визначити їхні недоліки й можливі негативні наслідки, а також запропонувати шляхи удосконалення відповідного режиму правового регулювання.

Закон про колабораціонізм і Законопроект до цього часу не підлягали науковому аналізу.

Вихідні положення застосовного права. Конституція України [4], закріплюючи у статті 35 право на свободу

віросповідання, визначає одним з елементів здійснення такого права можливість «*безперешкодно відправляти колективно релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність*». Закон України «Про свободу віросповідання та релігійні організації» [5], надалі – «Закон про РО», у статті 3 гарантує в рамках права на свободу совісті «*свободу разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культури, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання*».

Закон про РО визначає основною формою здійснення права на колективне ведення релігійної діяльності та сповідання релігії діяльність релігійних організацій (стаття 7 Закону про РО), що відповідно до законодавства мають статус юридичної особи й набувають відповідних прав (стаття 13 Закону про РО); користуються автономією у визначенні власної ієрархічної й інституційної структури (стаття 7 Закону про РО); користуються за замовчуванням правом на невтручання держави в їхню діяльність (частина 4 статті 5 Закону про РО).

Припинення діяльності релігійних організацій допускається виключно з мотивів «охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей» (частина 2 статті 35 Конституції України), «охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, прав й основних прав та свобод інших осіб» (частина 3 статті 18 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [6]), «захисту громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян» (частина 4 статті 3 Закону про РО). Конкретизований виклад підстав припинення діяльності релігійних організацій наведено у статті 16 Закону про РО. Зауважимо, що такий виклад підстав носить вичерпний характер, а припинення діяльності релігійної організації допускається виключно в судовому порядку (стаття 16 Закону про РО).

Взаємодія держави з релігійними організаціями ґрунтується на засадах відокремлення релігійних організацій від держави (частина 3 статті 35 Конституції України); невтручання держави в діяльність релігійних організацій, окрім випадків порушення законодавства (частина 4 статті 5 Закону про РО); автономії релігійних організацій у визначенні її підлеглості та структури (стаття 7, частина 3 статті 8 Закону про РО); недопущення переваг або обмежень певної релігійної організації щодо інших (частина 5 статті 5 Закону про РО).

Згаданий правовий статус релігійної організації є однією з основних інституційних гарантій права на свободу віросповідання в частині колективного ведення релігійної діяльності та сповідання релігії.

З викладеного для цілей подальшого аналізу доходимо висновку, що обмеження (припинення, заборона) діяльності релігійної організації означає істотне обмеження його здійснення в частині колективного ведення релігійної діяльності та сповідання релігії, а тому може здійснюватися лише відповідно до мотивів, підстав і порядку, встановленими законодавством, з дотриманням засад взаємодії держави й релігійних організацій.

Щодо Закону про колабораціонізм. Відповідно до Закону про колабораціонізм (пункт 2), зокрема, запроваджено положення щодо можливості припинення в судовому порядку діяльності релігійної організації на підставі засудження її уповноваженої особи за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України [7]. Це положення знайшло своє відображення в пункті 5 частини 4 статті 16 Закону про РО.

Зміст статті 111¹ Кримінального кодексу України (колабораційна діяльність) опосередковує низку діянь, зокрема, здійснення особою інформаційної, матеріальної або дієвої підтримки окупаційної адміністрації; здійснення пропаганди на користь такої адміністрації; займання посад у такій адміністрації; висловлювання, що заперечують або схвалюють агресію проти України.

Наведення в Законі про колабораціонізм узагальнених критеріїв для припинення релігійної організації, що не допускають прямої дискримінації релігійних організацій за некваліфікуючими ознаками, а також збереження встановленого законодавством судового порядку припинення діяльності релігійних організацій не створює, на наш погляд, істотних ризиків для здійснення права на свободу віросповідання. Тим не менш, вважаємо з мотивів, викладених нижче, порядок припинення релігійної організації, викладений у Законі про колабораціонізм, є непропорційним втручанням держави в діяльність релігійних організацій, що може породити, зокрема, ризики, пов'язані з деіндивідуалізацією юридичної відповідальності.

По-перше, деякі релігійні організації дійсно потенційно забезпечують для своїх уповноважених осіб можливість висловлюватися публічно щодо подій громадського або політичного життя, уможливаючи, таким

чином, здійснення такими уповноваженими особами висловлювань, що заперечують або схвалюють агресію проти України.

При цьому слід зазначити, що поширеною є практика діяльності таких уповноважених осіб на громадських засадах із суміщенням виконання обов'язків уповноваженої особи релігійної організації з трудовою, підприємницькою, творчою (публіцистичною, науковою, викладацькою) діяльністю тощо. Зазначене призводить до формування у відповідних уповноважених осіб релігійних організацій різних ідентичностей (ролей), діяльність у рамках яких передбачає, зокрема, різні спеціальні правові статуси (наприклад, робітника, викладача, журналіста, підприємця, депутата місцевої ради тощо), повноваження, сфери діяльності та впливу (цільові аудиторії).

Викладене призводить, зокрема, до того, що потенційно можливі висловлювання уповноважених осіб релігійних організацій, що містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, можуть бути здійснені такими особами без будь-якого зв'язку з їхньою діяльністю в релігійних організаціях, з використанням інших ідентичностей (ролей) і відповідних спеціальних правових статусів (наприклад, у рамках викладацької діяльності; у публіцистиці спрямування іншого, ніж богословське; у рамках діяльності місцевої ради тощо).

При цьому Закон про колабораціонізм не містить жодних вимог щодо встановлення зв'язку вчинення діяння, яке містить ознаки відповідного кримінального правопорушення, з діяльністю відповідної релігійної організації.

Таким чином, можливим стає припинення релігійної організації на підставі вчинення її уповноваженою особою діяння, жодним чином не пов'язаного з діяльністю такої організації, тобто втручання в діяльність релігійної організації в такому разі здійснюватиметься державою поза порушенням законодавства самою організацією всупереч положенню частини 4 статті 5 Закону про РО.

Крім того, це, у свою чергу, означає обмеження здійснення іншими членами релігійної організації, діяльність якої підлягає припиненню, що не здійснили жодних правопорушень, права на свободу віросповідання в частині колективного ведення релігійної діяльності та сповідання релігії. Викладене свідчить про застосування негативних наслідків у вигляді обмеження здійснення прав осіб у зв'язку з винними діяннями інших осіб, що суперечить гарантіям, встановленим за положенням частини 2 статті 61 Конституції України.

По-друге, дії, передбачені частинами 2, 3, 5, 7 статті 111¹ Кримінального кодексу України, пов'язані із зайняттям посад в окупаційній адміністрації, стосуються набуття конкретною винною особою певної посади та відповідного спеціального правового статусу і, таким чином, жодним чином не можуть бути пов'язані з діяльністю релігійної організації, що призводить до аналогічних негативних наслідків.

Викладене вище зумовлює необхідність, як мінімум, встановлення безпосереднього зв'язку діяння, що містить ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, з діяльністю винної особи як уповноваженої особи релігійної організації для застосування передбаченого Законом про колабораціонізм порядку припинення релігійної організації. Такий зв'язок може бути встановлений, на наш погляд, зокрема, через встановлення хоча б одного з таких фактів:

- уповноважена особа релігійної організації використовувала для вчинення правопорушення майно релігійної організації або підприємства, організації, засоби масової інформації, засновані релігійною організацією, або офіційні інформаційні ресурси або офіційні бланки релігійної організації, або

- уповноважена особа релігійної організації здійснила правопорушення в рамках процесів, що здійснюються під час діяльності релігійної організації, або

- уповноважена особа релігійної організації відрекондувалася або поставила підпис як уповноважена особа релігійної організації, або

- для вчинення правопорушення уповноважена особа релігійної організації вчиняла дії в межах своєї компетенції як уповноваженої особи релігійної організації, або

- уповноважена особа релігійної організації інакшим чином реалізувала свою компетенцію як уповноважена особи релігійної організації.

Тим не менш, у такому разі діяльність відповідної релігійної організації може бути припинена на підставі наразі чинних положень пунктів 1, 4 частини 4 статті 16 Закону про РО, тобто впровадження положень Закону про колабораціонізм, враховуючи пов'язані з цим ризики, у цьому контексті є надлишковим.

По-третє, виникають окремі неузгодженості, пов'язані із застосуванням терміну «*уповноважена особа релігійної організації*». Такий термін зустрічається у Законі про РО у двох значеннях:

- особа, яка в силу уповноваження представляє релігійну організацію й діє в цій частині аналогічно до її керівника (наприклад, частина 8 статті 14 Закону про РО), а також

- особа, уповноважена на здійснення реєстраційних й інших дій загальними зборами засновників релігійної організації.

При цьому залишається не з'ясованим, чи визнає законодавець для цілей Закону про колабораціонізм «уповноваженими особами релігійної організації», наприклад,

- керівника такої організації або
- представника такої організації, що діє на підставі договору (довіреності) і не є членом такої організації, або
- члена такої організації, який відповідно до її ієрархічної й інституційної структури має адміністративно-розпорядчі або інші функції й повноваження в рамках діяльності організації, проте не є її керівником (особливо актуально для монастирів).

Викладене додатково підтверджує необхідність встановлення зв'язку діяння, яке містить ознаки кримінального правопорушення, з діяльністю релігійної організації, а також уточнення кола осіб, які визнаються уповноваженими особами релігійних організацій для цілей Закону про колабораціонізм.

На наш погляд, уповноваженими особами релігійної організації мають визнаватися:

- керівник релігійної організації,
- особи, уповноважені загальними зборами засновників (членів) або керівником, або виконавчим органом, або іншим статутним органом такої організації, на представництво релігійної організації та вчинення від її імені юридично значимих дій,

- особи, уповноважені, зокрема, і відповідно до внутрішніх розпорядчих документів релігійної організації, на здійснення адміністративно-розпорядчих функцій у рамках діяльності такої організації, або на розпорядження майном такої організації.

По-четверте, основною метою діяльності релігійних організацій, навколо реалізації якої об'єднуються їхні члени, є забезпечення сповідання й поширення віри (частина 1 статті 7 Закону про РО). Враховуючи зазначену мету діяльності релігійних організацій, будь-які висловлювання або дії уповноважених осіб таких організацій, що містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статті 111¹ Кримінального кодексу України, носять необов'язковий і додатковий характер, а також, оскільки оцінки, надані в рамках таких висловлювань, виходять за рамки питань віровчення, вони можуть не поділятися членами відповідних організацій. Аналогічні положення

містять також і статuti [8; 9; 10] найбільш чисельних [11] в Україні релігійних центрів.

Таким чином, потенційно можливі висловлювання уповноважених осіб релігійних організацій, що містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, навіть якщо вони будуть здійснені у зв'язку з діяльністю релігійної організації, не будуть відображати її віровчення; не обов'язково відображатимуть думку інших членів релігійної організації, а також не обов'язково поділятимуться (підтримуватимуться) ними.

За таких обставин обмеження здійснення права членів відповідної релігійної організації на свободу віросповідання в частині колективного ведення релігійної діяльності та сповідання релігії, зумовлене припиненням діяльності такої релігійної організації все одно наступатиме без вини або будь-яких діянь таких членів організації, що може породжувати аналогічні ризики деіндивідуалізації юридичної відповідальності.

Як продемонстровано вище, положення Закону про колабораціонізм застосовно до досліджуваної тематики несуть можливість виникнення ризиків, пов'язаних з деіндивідуалізацією застосованих заходів юридичної відповідальності.

Вважаємо, що в разі здійснення в рамках діяльності релігійної організації закликів або дій, спрямованих на повалення конституційного ладу, порушення законодавства України тощо, припинення діяльності такої релігійної організації відповідно до положень пунктів 1–2, 4 частини 4 статті 16 Закону про РО є більш ефективним інструментом державного втручання, оскільки забезпечує досягнення аналогічної мети (забезпечення громадської безпеки, прав і свобод інших осіб) без ризиків деіндивідуалізації юридичної відповідальності, що при цьому застосовується.

На нашу думку, впроваджене положення частини 5 частини 16 Закону про РО може бути вдосконалено шляхом його доповнення словами «...*за умови вчинення такого кримінального правопорушення в рамках діяльності релігійної організації*», а також примітками з викладенням критеріїв зв'язку діянь особи з діяльністю релігійної організації та кола осіб, що визнаються уповноваженими особами релігійної організації, відповідно до наведених вище пропозицій.

Щодо Законопроекту. Законопроект пропонує законодавчу заборону діяльності одного з релігійних центрів на території України та визначає низку обмежень щодо діяльності підпорядкованих йому релігійних громад.

Вважаємо, що Законопроект містить істотні вади з точки зору юридичної техніки, не є узгодженим і вступає у прямий конфлікт з положенням Конституції України й чинного законодавства України, як буде продемонстровано нижче. При цьому питання коректності визначення підлеглості релігійного центра й релігійних громад, згаданих у Законопроекті, релігійному центру, розміщеному на території Російської Федерації, і пов'язаного з цим застосування відповідних найменувань буде залишено поза рамками подальшого аналізу.

По-перше, у Законопроекті багаторазово вжито поняття «*церковна власність*», що не має наразі законодавчого визначення. Ми можемо припустити, що таким чином авторкою законопроекту було опосередковано майно, належне релігійній організації на праві власності. Тим не менш, вжите поняття залишає поза положеннями, врегульованими Законопроектом, залежно від тлумачення, майно, належне релігійній організації на інших правових титулах (користування, сервітут, суперфіцій, оперативне управління тощо), що з очевидністю не відповідає меті Законопроекту, та/або майно, що не має культового призначення (не пов'язане зі сповіданням і поширенням віри). Очевидно також, що поняття «*власність*» у Зако-

нопроекті очевидно вживається у значенні, відмінному від наведеного у частині 1 статті 318 Цивільного кодексу України [12].

По-друге, у Законопроекті йдеться про «*інвентаризацію церковної власності*», що, поза невідповідностями, наведеними в абзаці вище, також не узгоджується з положеннями наказу Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 [13], відповідно до якого інвентаризації підлягають активи й зобов'язання, а не «*власність*».

По-третє, експліцитно передбачена в Законопроекті «*націоналізація власності*» фактично є примусовим і безвідплатним відчуженням у релігійних організацій належного їм майна. Таке положення Законопроекту вступає у прямиий конфлікт з положенням частини 5 статті 41 Конституції України, відповідно до якого примусове відчуження об'єктів права приватної власності є можливим виключно за умови відшкодування їхньої власності, попереднього чи наступного. Таким чином, для ухвалення Законопроекту необхідним є внесення змін до положення частини 5 статті 41 Конституції України, що зумовлює необхідність подання Законопроекту не однією авторкою, а не менш ніж третиною конституційного складу Верховної Ради України (стаття 156 Конституції України). Тим не менш, оскільки ухвалення Законопроекту означає скасування гарантованого за частиною 5 статті 41 Конституції України права власника на отримання відшкодування при примусовому відчуженні майна, такий Законопроект усе одно не зможе отримати схвальний висновок Конституційного Суду України в порядку статті 157 Конституції України. Крім зазначеного, пропозиція щодо безвідплатного відчуження майна релігійних організацій вступає у прямиий конфлікт з положеннями частин 1, 9 статті 18 Закону про РО.

По-четверте, Законопроект передбачає (стаття 4) відчуження окремих категорій майна релігійних організацій з його подальшим переданням до «*національних церковних установ*». Чинне законодавство України (зокрема, положення частини 3 статті 35 Конституції України, частин 5–6 статті 5 Закону про РО) не тільки відкидає можливість заснування таких «національних церковних установ», а й експліцитно забороняє їхнє утворення. Таким чином, у відповідному положенні Законопроекту йдеться або про пропозицію, що вступає у прямиий конфлікт з положеннями чинного законодавства України без внесення до нього жодних змін, або ж про передання відчуженого майна не визначеним за законодавством України суб'єктам.

По-п'яте, Законопроект містить положення про передачу в державну власність «*Свято-Успенської Києво-Печерської лаври, Свято-Успенської Почаївської лаври, Свято-Успенської Святогірської Лаври*» (стаття 4 Законопроекту), які станом на день подання Законопроекту вже перебувають [14; 15] у державній власності (частина території відповідних суб'єктів права передано в користування релігійних організацій, що не мають права власності на відповідне майно).

По-шосте, положення статей 2 і 3 Законопроекту фактично примушує членів визначених Законопроектом релігійних громад під загрозою припинення (заборони) діяльності відповідних громад до зміни їхньої підлеглості релігійному центру, що, у свою чергу, окрім іншого, протирічить положенням частини 2 статті 3 і частини 3 статті 8 Закону про РО.

По-сьоме, відповідно до преамбули й пояснювальної записки до Законопроекту припинення (заборона) діяльності визначених Законопроектом релігійного центру й релігійних організацій визначається метою «захисту національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, запобігання колабораціонізму». Тим не менш, Законопроект:

- не вказує на жодні правозастосовчі акти (судові рішення; юридичні факти, встановлені в інший спосіб тощо), що обґрунтували б визначення переліку конк-

ретних релігійних центру й організацій, діяльність яких становить, на думку авторки Законопроекту, загрозу національній безпеці України, а тому підлягає забороні на території України відповідно до Законопроекту,

- не визначає жодних узагальнених критеріїв для визначення (зокрема, в подальшому) тих релігійних організацій, діяльність яких становить (становитиме) загрозу для національної безпеки України,

- пропонує проголосити заборону діяльності визначених релігійних центру й організацій на підставі закону, тобто за рішенням Верховної Ради України, хоча положення чинного Закону про РО передбачають можливість припинення діяльності релігійних організацій виключно в судовому порядку, тобто на підставі судового рішення, що набуло законної сили, без внесення будь-яких змін до Закону про РО.

Окремо відзначимо, що Конституція України, рівно як і Закон про РО, не передбачають такої підстави обмеження здійснення права на свободу віросповідання, як «захист національної безпеки» або «захист суверенітету і територіальної цілісності України», або «запобігання колабораціонізму». Ця обставина додатково вказує на неузгодженість Законопроекту з положеннями чинного законодавства України.

Окрім іншого, відсутність у Законопроекті посилання на будь-які юридичні факти, встановлені відповідно до законодавства України, які б обґрунтували імпліцитне твердження, висловлене в Законопроекті, щодо загрози національній безпеці України, створюваній діяльністю визначених релігійного центру й релігійних громад; ad hoc характер Законопроекту; відсутність у ньому узагальнених критеріїв для визначення релігійних організацій, чия діяльність могла б бути припинена з аналогічних підстав; згадка про «національні церковні установи» вказують на вибірковий і дискримінаційний підхід авторки Законопроекту до питань взаємодії держави й різних релігійних організацій всупереч положенням Закону про РО. З огляду на зазначене, очевидним видається те, що ухвалення Законопроекту означатиме необґрунтоване, дискримінаційне й істотне обмеження членів згаданих у Законопроекті релігійного центру й релігійних організацій у здійсненні ними права на свободу віросповідання в частині колективного ведення релігійної діяльності та сповідання релігії.

Враховуючи викладені неузгодженості й ризики, вважаємо, що Законопроект не відповідає вимогам чинного законодавства, яке врегульовує діяльність релігійних організацій.

Висновки. За результатами дослідження нами:

- здійснено узагальнений огляд норм законодавства, якими врегульовано здійснення права на свободу віросповідання, а також діяльність релігійних організацій в Україні;

- визначено потенційні ризики впровадження положень Закону про колабораціонізм, що стосуються припинення діяльності релігійних організацій на підставі засудження їхніх уповноважених осіб за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, пов'язані з деіндивідуалізацією юридичної відповідальності;

- у рамках пропозицій з удосконалення проаналізованих положень Закону про колабораціонізм обґрунтовано необхідність встановлення зв'язку винного діяння з діяльністю релігійної організації для її припинення з підстав, передбачених Законом про колабораціонізм; сформувано критерії визначення колабораційно повноважених осіб релігійних організацій, а також встановлення зв'язку дій, що містять ознаки колабораційної діяльності, з діяльністю релігійної організації;

- визначено неузгодженість положень Законопроекту з положеннями чинного законодавства України; сформувано негативний висновок за результатами оцінки Законопроекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (Дата звернення: 15.04.2022).
2. Проект Закону про заборону Московського патріархату на території України № 7204 від 29.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39276> (Дата звернення: 15.04.2022).
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідальності осіб, які здійснювали колабораційну діяльність» № 2107-IX від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2107-20#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
5. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» № 987-XII від 23.04.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
6. Міжнародний пакт про громадянські та політичні свободи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (Дата звернення: 15.04.2022).
7. Кримінальний кодекс України. Закон України № 2341-III від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
8. Статут про управління Української Православної Церкви. URL: <http://orthodox.org.ua/article/statut-pro-upravlinnya-ukraïnskoï-pravoslavnoi-tserkvi-1> (Дата звернення: 15.04.2022).
9. Статут Православної Церкви України. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/statut-ptsu/> (Дата звернення: 15.04.2022).
10. Кодекс канонів Східних Церков. URL: <http://www.intratext.com/X/ENG1199.HTM#fonte> (Дата звернення: 15.04.2022).
11. Держава і церква в Україні – 2019: підсумки роки і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf (Дата звернення: 15.04.2022).
12. Цивільний кодекс України. Закон України № 435-IV від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
13. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання передачі в безоплатне користування Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі (чоловічий монастир) Української православної церкви будівель і споруд» від 11.07.2013 № 519-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/246569072> (Дата звернення: 15.04.2022).
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник» від 29.05.2001 № 583. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2001-п#Text> (Дата звернення: 15.04.2022).